

*Лучанко Н. С.
студентка магістратури
юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник: д. психол. н., професор,
завідувач кафедри психології
та соціальної роботи ТНЕУ
Фурман А.В.*

БІПОЛЯРНІ ЛІНІЇ ДЕФОРМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ПРАЦІВНИКА ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ

Актуальність теми дослідження. В Україні за останні роки спостерігається тенденція постійного реформування органів податкової служби. За умов систематичних реорганізацій державного контролюючого органу виникає потреба у постійній особистісній та професійній адаптації державних службовців, що часто призводить до деформування їх особистості. Особливо це характерно для працівників податкової служби.

Очевидно, що першочергово державні службовці повинні володіти аналітичним мисленням, управлінською компетентністю, творчими ресурсами, лідерськими та моральними рисами-якостями, які водночас неподільно поєднувалися б із їхньою чесністю та добросовісністю. Оскільки дана категорія службовців є потужним інструментом поповнення державного бюджету, то саме від роботи працівників податкових органів залежить, без перебільшень, добробут населення країни.

Зауважимо, що головними замовниками й одночасно споживачами послуг держслужбовців є суспільство, соціальні інститути, соціальні групи, окремі особи (зі своїми індивідуальними та конкретними потребами і запитами), а одне із найважливіших завдань їх професійного навчання полягає у формуванні гармонійно розвиненої особистості, а не лише професіонала [1].

Стан наукової розробки теми дослідження. Багато дослідників зупиняються на детальному вивченні особистісних змін державних службовців у процесі їхньої професійної діяльності, під час навчання та підвищення кваліфікації. Дане питання детально описується у працях Г. Атаманчука, В. Бодрова, В. Загорського, А. Колодій, А. Ліпенцева, А. Лобанова, В. Нанівської, П. Надолішнього, А. Наумова, А. Пригожина, О. Синьокого, А. Тофлера, П. Шевчука та ін. (див. [1-4]).

Мета дослідження полягає у теоретичному вивченні зміни психологічних характеристик особистості у процесі проходження державної служби працівником-податківцем; причому ці зміни слушно розмежувати на позитивні та негативні лінії деформування особистості у процесі виконання своїх професійних обов'язків. У зв'язку з цим важливо вивчати принципи діяльності працівників податкової служби в Україні, неформальні вимоги та умови для спеціалістів даної категорії державних службовців та окреслити проблематику імовірних ризиків і надати пропозиції щодо вирішення зазначеного кола психологічних питань.

Об'єктом вивчення є працівники податкової служби як суб'єкти державної служби, а також позитивні і негативні фактори впливу на їхній внутрішній світ, пов'язані із виконанням ними своїх професійних обов'язків.

Предмет дослідження становлять умови, відмінності та соціально-психологічні особливості деформації особистості державних службовців податкової служби і способи їх подолання.

Методи дослідження: *спостереження* – безпосереднє вивчення специфіки діяльності державного службовця та факторів, що мають безпосередній вплив на формування його особистості; *психолого-аналітичного порівняння* в уявленні позитивних і негативних факторів впливу на психологію людини у різних напрямках діяльності державних службовців.

Наукова новизна роботи полягає у визначенні позитивної і негативної ліній деформації особистості та факторів, що впливають на внутрішній світ працівника податковою служби й водночас у встановленні персональної його деформації і безперервного професійного зростання та суперечливого розвитку і як особи, і як професіонала.

У результаті проведеного дослідження нами здобуті такі узагальнення і висновки.

1. В умовах політичної, економічної та соціальної нестабільності в Україні виникає проблема правовідповідної організації діяльності державного службовця для забезпечення ефективності і виконання ним обов'язків і створення сприятливого психоемоційного клімату в трудовому колективі для розкриття і розвитку його соціально зорієнтованих особистісних якостей.

2. Встановлено, що існує позитивна і негативна лінії деформації особистості державного службовця. Перша пов'язана із надмірною старанністю та вимогливістю, коли працівник податкової служби фактично прискіпується до платників податків і відтак більшою чи меншою мірою зловживає своїм службовим становищем, хоча це й має певний матеріальний і суто фінансовий зиск для держави. Друга – негативна лінія зміни особистості – це фактично її деградація, тому що пов'язана із корупційною діяльністю, тобто з отриманням незаконної персональної, передусім фінансової, вигоди від роботи в податкових органах влади.

3. Доведено, що сутністю успішної кар'єри державного службовця є позитивна динаміка професійного розвитку людини в контексті просування її сходинками служби, що пов'язано з набуттям професіоналізму, досвіду і виявленням ділової активності в межах посади. А це, звісно, передбачає реалізацію кращого особистісного потенціалу, економічне зростання та досягнення відповідного статусу працівником податкової служби.

4. На основі вивченого матеріалу та проведеного аналізу зазначимо, що для позитивного розвитку особистісних якостей працівника податкової служби потрібні такі умови як: а) чітка його особистісно зорієнтована спрямованість; б) наявність, формування та розвиток у нього моральних норм і властивостей; в) визначення та дотримання ним правил, що формують певний стиль поведінки і вчинків; г) здобуття держслужбовцем професійної освіти у сфері державного управління; ділові продуктивні відносини із безпосереднім керівником та грамотно організована робота в окремих структурних підрозділах на ментальних і психокультурних засадах (див. [5]).

5. Негативний вплив на психодуховний стан державного службовця має нестабільна ситуація в державі, велика кількість реорганізацій податкового органу і впровадження недолугих внутрішніх моделей реформування (звільнення, скорочення, переведення та ін.). Дані фактори негативно впливають на продуктивність працівників державної служби, оскільки за таких умов розвиток їхніх професійних та особистісних якостей сповільнюється під впливом стресу, страху втрати робочого місця, нав'язливою потребою вивчати нові принципи організації діяльності державного органу та ін.

Список використаних джерел

1. Михайлишин Л. Професійні деформації державних службовців. *Науковий вісник «Демократичне врядування»*. 2014 Вип. 13.
2. Бессараб В. Кар'єра на державній службі. *Вісник державної служби України*. 2008. №1. С. 71-77.
3. Гончарук Н. Планування й розвиток професійної кар'єри керівного персоналу у сфері державної служби. *Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць*. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2006. Вип. 3 (25). С. 167-180.
4. Воронько Л.О. Успішна кар'єра державного службовця: сутність, умови та фактори побудови. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej17/PDF/23.pdf>.
5. Фурман А.В. *Психокультура української ментальності*. 2-е наук. вид. Тернопіль: НДІ МЕВО, 2011. 168 с.

Матвейко В.Я.
студент магістратури
юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник: д.психол.н., професор,
професор кафедри психології
та соціальної роботи ТНЕУ
Шандрюк С.К.

ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОГО УТРИМАНСТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Сучасне українське суспільство – це суспільство, в якому створено стартові умови для активної діяльності та конструктивного мислення. Однак первинні політичні та економічні передумови, що їх було створено за період трансформації суспільного ладу, зовсім не передбачають того, що разом з ними швидко зміниться свідомість громадян, їхні життєві переконання і звичні способи вирішення проблем. В українському суспільстві зберігається та відтворюється прошарок людей, які дотримуються соціально пасивної позиції, які прагнуть задовольняти виключно власні потреби і відстоювати лише свої інтереси. Таких осіб можна називати по-різному: в СРСР їх називали «соціальними паразитами», сучасні дослідники говорять про це, як про проблему «вимагаючої поведінки», або як про соціальне утриманство. Якою б не була назва, суть явища залишається незмінною, адже проблема полягає в тому, що людина не використовує власні ресурси, а прагне максимально скористатися іншими особами чи організаціями для того, щоб вони задовольнили її потреби, вирішили за неї її проблеми. Для суспільства